

FILIP-LUCIAN IORGA

Filip-Lucian Iorga (n. 1982, București), scriitor și istoric, este absolvent al Facultății de Istorie a Universității din București (2005), doctor în istorie (2011). Lector universitar la Facultatea de Litere a Universității din București, Departamentul de Studii Culturale.

A semnat ca autor sau coautor 13 titluri, printre care se numără *Genocidul comunist în România*. Vol. IV. *Reeducarea prin tortură* (coautor, Editura Albatros, 2003), *Les Cazaban. Une chronique de famille* (coautor, Universal Dalsi, 2007), *Strămoși pe alese. Călătorie în imaginarul genealogic al boierimii române* (Humanitas, 2013), *Copilărie regală* (cu fotografii de la Arhivele Naționale ale României, Corint Books, 2014). Sau volume cum ar fi *Mesele de odinioară. De la Palatul Regal la Târgul Moșilor* și *Cartea curajului și a candorii* (coautor, Corint Books, 2020, respectiv, 2022).

În 2008 a primit Medalia Regele Mihai I pentru Loialitate. A obținut, între altele, Premiul Adrian Marino pentru debut în eseistică oferit de Societatea Română de Radiodifuziune (2001) și Premiul C.C. Giurescu al Fundației Culturale Magazin istoric (2015). ■

FILIP-LUCIAN IORGA

Pagini de rămas-bun[7]

E în firea noastră să ne amintim?

De ce să ne amintim? De ce să scriem? Memoria nu aduce mai multă suferință, mai ales atunci când amintirile sunt legate de persoane dragi pe care le-am pierdut, de cele mai dragi persoane de care moartea ne-a despărțit? În perioada care a urmat trecerii la cele veșnice a Mamei[8], am încercat toate stările probabil firești pe care ea, ca psiholog, ar fi putut să ni le explice

[7] Acest text este un fragment din *Amintiri despre Mama*, jurnal inedit scris în perioada martie-aprilie 2022.

[8] Mama autorului, psiholog doctor Lucia Iorga, a trecut la cele veșnice în 4 aprilie 2021.

mult mai bine: neacceptare, deznădejde, depresie, revoltă, acceptare, și de la capăt. Durerea despărțirii brutale, pe care și azi o consider absurdă și nedreaptă, mi-a fost accentuată de propria obsesie pentru transmiterea memoriei. O primă traumă pe acest tărâm mi-a fost provocată de moartea lui Buniț, Mircea Stănescu, în anul 2000. El începuse să-și scrie memoriile și ceea ce a apucat să pună pe hârtie am folosit în eseul *Spre neuitare*. Însă, Buniț dorise să scrie în continuare și despre perioada războiului și despre restul vieții lui. Numerotase chiar paginile unui caiet în perspectiva acestei continuări care nu a mai fost să fie. Decenii după moartea lui, chiar și azi, mai am vise în care mă întâlnesc cu el și în care îl îndemn să scrie sau în care plănuim să facem plimbări prin București iar eu să-l înregistrez povestindu-mi despre orașul de altădată, pe care el îl cunoscuse.

Nu am anticipat niciodată că o voi pierde așa de repede pe Mama și nu m-am pregătit pentru așa ceva, chiar dacă, vrând nevrând, din cauza meseriei de istoric, eu mă ocup mult cu moartea și, în principiu, venirea ei nu ar trebui să mă surprindă. Însă pentru mine, Mama era o forță, o știam sănătoasă, fusese foarte rar bolnavă, nu răcea mai niciodată, chiar o invidiam pentru asta în copilărie, eu, copilul cam plăpând. Avea pulsul cam lent și mereu râdeam pe tema asta: mă bazam pe ea, ca și pe Buni, Alexandrina, că vor fi foarte longevive. Avea și genele potrivite: un stră-străbunic al ei, Barbu sin Poppa Radu, moșnean Poenar și Pisculesc, trăise 100 de ani (1788-1888), iar două străbunici, Maria Țențea-Bărbulescu și Tudora Costache, trăiseră câte 98 de ani.

Și cu toate astea, ani de zile, am tot insistat să scrie amintiri. Știam că are umor, simț de observație, duioșie și că scria bine. Mai știam că pentru fiecare familie e esențială perpetuarea amintirii, de la o generație la alta. Familiile nu se sting cu adevărat atunci când nu mai au urmași de sex masculin, ci atunci când uitarea coboară asupra numelor, asupra faptelor, asupra destinelor. Sigur, obsesia pentru memorie nu e, probabil, decât o formă iluzorie de luptă împotriva morții. Amintindu-ne, avem senzația că reînviem o lume apusă. Dar, în fond, nici măcar despre faraonii care au ridicat strivitoarele piramide nu

mai știm mare lucru. Nici despre marii preoți sau despre regii și comandanții de oști. Păstrăm din trecut cioburi, rămășițe răspândite pe plaja memoriei ca după un iremediabil naufragiu. Și totuși, cred în continuare că lupta pentru ne-uitare merită dusă, chiar dacă pierdem întotdeauna. E o luptă nobilă și creatoare de civilizație. Nu doar poziția bipedă, umorul și limbajul ne diferențiază de animale, eu intuiesc scânteia dumnezeirii în capacitatea noastră de a ne aminti, de a transmite, de a acumula, creând astfel civilizație. Avem la dispoziție, în mintea noastră, o adevărată mașină a timpului care ne poate ajuta, dacă o ascultăm, să reînviem lumi trecute, în toată splendoarea, cu toate culorile și minunățiile lor.

2

Am avut recent o zi care ne-a atras multora atenția: 22.02.2022. Atât de mulți „2" nu aveau cum să nu-mi aducă aminte că 2 este cifra mea preferată încă din copilărie. Și, culmea, păstrez și amintirea exactă a motivului pentru care am adorat cifra 2. Și povestea mea a început destul de banal, într-o familie nucleară de tip modern: mama, tata și copilul. Eram, deci, 3. Însă divorțul părinților m-a făcut să resping cifra 3. Chiar și azi am o rezervă față de această cifră dumnezeiască, despre care am aflat și am înțeles atâtea între timp. Însă nu am o afinitate cu ea. Dacă putem vorbi despre afinități cu cifrele…

Am fost un copil foarte atașat de mama lui. Mă văd stând pe o măsuță, în holul de intrare al apartamentului din Calea Vitan, cu o minge mare alături, imaginându-mi că sunt un personaj din desenele animate văzute la televiziunea bulgară și ascultând cum se certau părinții. Eram cu totul de partea Mamei. Nu am păstrat deloc discreția după ce le-am cunoscut, la o ieșire în parc, pe viitoarea soție a tatei și pe fiica acesteia. Am povestit tot acasă. Și parcă mă văd, copil de o șchioapă, cu un carnețel minuscul în mână, mâzgălind ceva, pentru că încă nu știam să scriu. Erau un fel de „capete de acuzare" împotriva tatei, pe care le prezentam la o întrunire de familie care avea loc în lipsa lui.

Atașamentul față de Mama se manifesta în moduri pe care abia ani mai târziu le-am conștientizat. Copil, adoram să dorm cu spatele la ea, în îmbrățișarea ei. Acolo mă simțeam cel mai în siguranță. Dar, înainte să adorm, îi urmăream cu mare atenție respirația și tresăream dacă apărea vreo neregularitate în ritmicitatea ei. Era teama de-a nu o pierde. Iar după vacanța de vară pe care o petreceam aproape întreagă cu ea, atunci când reîncepea școala și reintram în rutina altfel atât de binefăcătoare de la Buni și Bunițu, țineam pe polița canapelei din sufrageria din Aleea Sibiana o mică fotografie a Mamei, tip buletin. Voiam să-i am chipul mereu sub ochi. Mă făcea să mă simt în siguranță.

Cred că e mai limpede acum de ce adoram cifra 2. Cei 2 eram Mama și cu mine.

4

Cifra 2 era regină, însă nu era singura cifră preferată. În genere, cred că am fost un copil tipicar. Pasionat de liste, de inventare, desenam mult, mai târziu scriam, notam evenimente politice, personaje din desenele animate, competiții sportive, colecționam aproape orice (de la monede și timbre la pietre și dopuri). E simpatic cum îmi închei lista colecțiilor întocmită cândva prin clasele primare: după cele câteva zeci de colecții sau pretinse colecții, închei grandios cu „colecția de colecții".

Așa și cu cifrele. O altă cifră favorită era cifra 7. Aici, explicația e mai simplă: preferința era datorată, probabil, celor 7 pitici. Însă printre favorite, se afla și cifra 4, pentru care din nou explicația e de ordin familial și se referă la nucleul dur al familiei în care am crescut.

Am avut privilegiul să cresc într-o familie destul de numeroasă și foarte unită. Dar nucleul dur al familiei mele era un nucleu de 4: Mama, Buni, Bunițu și cu mine.

Mama, psiholog de vocație, nu s-a sfiit să mă învețe de mic cu testările psihologice, ceea ce nu mi-a stricat deloc mai târziu. Odată, un test de personalitate (cred), pe care mi l-a aplicat un coleg de serviciu al Mamei, Tavi, când o însoțeam la biroul

ei de la Spitalul Militar, a ridicat anumite îngrijorări despre care Mama a vorbit chiar atunci cu mine. Testul era simplu: eram invitat să-mi desenez familia. Și eu am desenat, în modul meu total nedibaci (și azi desenez la fel de prost ca atunci), o masă obișnuită de familie, cu Buni, Bunițu și Mama. M-am transpus în momentul respectiv, ca și cum am fi fost la masă, și i-am desenat doar pe ei, din unghiul meu de vedere. Îngrijorarea psihologilor a venit din posibilitatea ca această reprezentare să nu fi fost cumva despre un sentiment de excludere care să mă fi încercat. Le-am explicat, foarte didactic, că nici vorbă nu era de așa ceva. Familia noastră era de 4, doar că eu îi desenasem doar pe ceilalți, fiindcă mă transpusesem în momentul respectiv. Niciodată nu m-am simțit exclus din familia noastră de 4 și nici din familia noastră lărgită. Tot ceea ce sunt îi datorez familiei și mai ales Mamei.

Mama prefera cifra 8. Pentru simetria ei, pentru aspectul îngrijit și „grăsuț". Cifra infinitului…

Primele amintiri

Primele amintiri nu sunt ale mele, ci ale Mamei despre mine. Încă de când eram în burtă. În timpul sarcinii, Mamei i-a fost foarte poftă de oțet. Și mai târziu, amândoi beam cu plăcere oțet. Am fost mereu mândru când îmi povestea Mama că a avut o naștere ușoară, că nu i-am creat probleme. M-am născut pe la 9 seara, de unde probabil preferința mea de a învăța și de a lucra noaptea. La maternitate, semnul clar că odrasla nu fusese pierdută sau încurcată de asistente a fost gestul atavic de autoritate, și anume ridicarea sprâncenei stângi, copie fidelă a mimicii lui Victor, tatăl meu.

Am fost alăptat de Mama și povestea ea că tratam cu destulă demnitate chestiunea: după ce mă săturam, întorceam demn capul în altă parte. La fel de tranșant am tratat și suzeta: după ce mâncam mierea de pe ea, aruncam suzeta cât colo.

Psihologul din Mama a descoperit, pe cale experimentală, că eram o natură foarte muzicală. Îmi punea la pick-up discuri

cu muzică de Mozart și râdeam. Când le schimba cu muzică de Chopin, mă puneam pe plâns. De altfel, aplecarea mea către muzică e documentată și de o înregistrare pe bandă de magnetofon, în care îi cer insistent tatei: „Pune muzică!”

Muzica preferată a Mamei? Dintre clasici, cu siguranță Chopin. Apoi, muzica disco din anii ’70-’80, blues, latino, dar și muzica de petrecere de bună calitate. O romantică dublată de o amatoare de voie bună. A rămas legendară o replică a Luciei din copilărie. La o masă de familie, undeva în aer liber, cineva a întrebat-o glumeț dacă nu vrea bere iar Lucia a răspuns serioasă: „Aștept mițiii!”

Mama avea o voce frumoasă, liniștitoare, și cânta foarte frumos. Cu mare drag îmi amintesc de mesele de familie la care se fredonau romanțe, cântece de petrecere, cântece patriotice. Un obicei aproape complet dispărut azi. La fel de dragi sunt amintirile din timpul unor excursii cu vechea mașină de familie, *Skoda 100* portocalie, când Mama, împreună cu Rodica și uneori chiar și cu George se antrenau la cântat.

Mâna care mă susținea

Grădinița nu a fost neapărat un mare succes pentru mine. Părinții duceau rechizitele, săculețul cu numele meu brodat, mergeam câteva zile, după care mă îmbolnăveam și stăteam acasă vreo două săptămâni. Îmi plăcea, însă, grozav mâncarea de la cantină. Exact cum povestea și Buni din copilăria ei. Cu toate că ea și frații ei nu erau înscriși la cantina școlii, fiind considerați mic-burghezi cu o situație materială bună, în zilele în care era de serviciu pe școală, *dejurnă*, se bucura foarte mult să mănânce și ea la cantină. Eu mi le amintesc pe tanti Lenuța și pe tanti Pușa, îngrijitoarele de la grădiniță. Tanti Lenuța era blondă, coafată permanent, foarte slabă și înaltă. Tanti Pușa era brunetă, cu părul lins, durdulie și bondoacă.

Eram încântat când primeam supliment de mâncare, în special ciorba mă pasiona. Și eram fascinat de bureții mari cu

care cele două strângeau, la sfârșitul mesei, în cazane, resturile de mâncare.

Pe lângă asta, începusem deja să am talente de curtezan și mă cam țineam după fustele unei colege, o fetiță blondă.

Dar momentul cel mai interesant a fost cel al unei serbări de Crăciun, când am apărut pe scenă. Nu mai știu exact ce rol am avut eu, dar sigur luam parte la niște dansuri pe care, mai târziu, le-am interpretat și acasă iar melodia cântecului mi-a rămas în minte. Îmi povestea Mama despre un alt băiețel, care a avut rolul de a arunca firimituri unor vrăbiuțe imaginare, doar că el interpreta cu atâta simț de răspundere, încât parcă ar fi aruncat cu pietre în bietele vrăbiuțe. Iar altui coleg cică i-au căzut în vine pantalonii, chiar pe scenă, spre hazul asistenței. Mie însă mi-a rămas în amintire doar drumul către serbare. Era iarnă, frig, alunecam, era polei pe jos. Fără să fiu neapărat un copil prea poznaș sau prea vioi, am avut poftă atunci să mă dau pe gheață. De fapt, să cad pe gheață. Câțiva pași și căzătura. Însă, îmi dădea mâna să fac asta pentru că Mama… mă ținea de mână. Eu puteam să mă bucur de gheață și să fiu sigur că trântele mele vor fi atenuate. Eram în siguranță cu Mama alături, mâna mea în mâna ei, și în rest toată lumea (și toată gheața) era a mea.

Bomboane *cu baneză*

Mult după prăbușirea comunismului, Mama se întreba care a fost impactul propagandei și al privațiunilor asupra copilăriei mele. Dacă e să vorbim despre propagandă, Mama își amintea cum am venit de la primele ore de grădiniță și i-am spus că acolo am aflat că „Nicolae Ceaușescu este al tuturor copiilor tatăl”. Afirmația era așa de absurdă pentru un copil, că nici măcar topica, ordinea cuvintelor n-am putut s-o rețin. Și am întrebat-o pe Mama cum venea treaba asta, cum să mai existe și alți părinți decât cei pe care îi știam ai mei. Mai târziu, sigur că la televizor Ceaușeștii erau omniprezenți. Cred că mă intrigau discursurile interminabile ale lui Nicolae Ceaușescu și s-a născut în mine

dorința de a-l concura: i-am cerut Mamei coli de hârtie scrise de mână, pentru că evident că eu încă nu știam să scriu, și am început să-mi închipui că scriu și rostesc discursuri. Tot cam pe atunci, în timp ce mă aflam într-o excursie la munte, Ina, sora lui Buni, cu umorul ei legendar, mi-a cumpărat, de la unul dintre târgurile de produse artizanale, un creion ornamental foarte lung, spunându-mi că discursurile lui Ceaușescu erau așa de lungi pentru că el le scria cu un astfel de creion. Tare mândru am fost de acel creion gigantic. Dar nu numai cu Ceaușescu voiam să concurez, eram pasionat și de crainicii de la TVR, în special de Paul Șoloc și de Petre Popescu, care, pe vremea aceea, citeau știrile de pe foi de hârtie și aveau în față teancuri onorabile. Îmi plăcea și mie să am teancul meu de foi scrise, să le frunzăresc și să fac pe crainicul. Nici rubrica meteo de la TVR sau cotele apelor Dunării de la Radio România nu mă lăsau indiferent, țin minte că îi spuneam lui Buni buletinul meteo și ziceam „bufniță" în loc de „burniță". Cred că în capul meu se strecurase ideea că în timpul fenomenului meteo cu pricina cad din cer nenumărate bufnițe minuscule.

Dacă e să ne referim la privațiuni, Mama își amintea că mă obișnuisem să nu cer mâncare. Nu spuneam, de exemplu, „vreau ou", ci întrebam „avem ou?" și eram mereu preocupat dacă mai e mâncare. De altfel, mai târziu am aflat că, o vreme, Mama nici nu a mai mâncat ouă, ca să aibă pentru mine.

Mama îmi povestea despre cum începusem să recunosc literele și să silabisesc firmele magazinelor. La un moment dat, citeam o firmă: „Te saaaatuuuuri!" și parcă deja îmi lăsa gura apă. Evident, pe firmă scria „Țesături"!

O vreme, cuvântul „cofetărie" mi s-a părut oribil, chiar dacă prăjiturile îmi plăceau. Pur și simplu nu-mi plăcea cuvântul. Așa că spuneam „cohotărie", cât de repede puteam, pentru ca adulții să nu apuce să mă corecteze.

Alt nume pe care îl stâlceam era cel al bomboanelor mele preferate, gustoasele bomboane cubaneze portocalii, cu aromă de portocală: le ziceam bomboane „cu baneză", având impresia că *baneza* era substanța aceea care le făcea să fie așa de bune.

Apropo de prăjituri, și Mama le adora în copilărie (și nu numai, chiar și mai târziu se dădea în vânt după o amandină sau după un tort bun de ciocolată). Zicea că, la un moment dat, chiar declarase că își dorește să se facă, atunci când va crește, vânzătoare la cofetărie, ca să fie cât mai aproape de „prejituri". Când era copil, Lucia trebuie să fi adorat și pâinea bună, nu doar prăjiturile. Pe când locuia încă pe str. Filofteia Gheorghiu, a trimis-o o dată Tanti Marie să cumpere pâine, și nu orice fel de pâine, ci o japoneză. Mama s-a dus, dar pe drum a uitat ce trebuia să cumpere. Așa că la magazinul de pâine a cerut „ceva așa, rotund și grăsuț", spre deliciul vânzătoarei.

Fiindcă vorbim despre mâncare, trebuie să spun că Mama avea câteva talente culinare. Era foarte pricepută la prepararea ciorbelor, aș spune că era talentul ei numărul unu în materie de gătit. Chiar și ciorbele mai puțin spectaculoase, cum ar fi cea de praz, îi ieșeau foarte gustoase. Dar și aperitivele și deserturile erau grozave, mai ales că își permitea să iasă din cadrul tradițional desenat de Buni. Îmi amintesc de ciupercile cu maioneză sau de „bombițele" cu vișine în alcool. Era pricepută și la clătite, inclusiv la învârtirea lor în aer. Și să nu uit chiftelele pe care le apreciam – se pare că nici nu mergeam bine în picioare când deja căutam la bucătărie „chiteluțe, chiteluțe".

Dincolo

Nu mai știu exact, dar cred că ne plimbam prin Predeal într-o vară, când, fără prea mare legătură cu subiectul anterior de conversație și șocându-mă, Mama mi-a spus că ei nu îi este frică de moarte. Am încercat să schimb subiectul, aveam și eu pudoarea omului obișnuit față de acest subiect care este, de fapt, cel mai important din existența noastră. Dar ea a insistat. Mi-a spus că lucrul de care se teme e suferința fizică. Avea oroare de ideea că ar fi putut să zacă imobilizată. Mi-a zis și că nu-i plăcea ideea că trupul neînsuflețit va fi văzut, avea o repulsie față de fiziologia morții. Mi-a mărturisit atunci că i-ar fi plăcut să